

Morgen mag ik naar het verpleeghuis!

*Een optimistisch
toekomstperspectief*

Is het verpleeghuis alleen maar een laatste toevluchtsoord als het thuis echt niet meer gaat? Of een omgeving waar mensen juist zoveel mogelijk hun leven kunnen blijven leiden zoals zij dat altijd hebben gedaan? *Ezra van Zadelhoff* en *Hilde Verbeek* schetsen de contouren van goede zorg voor mensen met dementie, ook in het verpleeghuis.

Niemand wil naar het verpleeghuis tegenwoordig. Dat kan natuurlijk een signaal zijn dat de kwaliteit van de zorg voor mensen met dementie er onder de maat is. Maar het heeft ook met beeldvorming te maken, met pyjama-dagen, vastbinden en personeelsgebrek. En met de veranderende eisen die we als maatschappij stellen: van het verpleeghuis als medisch bedrijf waarin ziekenhuiszorg centraal staat, naar een omgeving waar kwetsbare ouderen de laatste fase van hun leven op een menswaardige manier kunnen doorbrengen. In ons werk als onderzoekers komen we in de praktijk juist vaak voorbeelden tegen van goede zorg voor mensen met dementie, ook in het verpleeghuis. Het heeft ons geïnspireerd om verder op zoek te gaan. We voerden gesprekken met wetenschappers, beleidsmakers en mensen op de werkvloer en in-

ventariseerden goede initiatieven. De weerslag hiervan is het boek *Morgen mag ik naar het verpleeghuis!*, een vat vol ideeën waaruit medewerkers en managers in de zorg naar hartelust kunnen putten. In dit artikel lichten we er enkele voorbeelden uit.

OORLOG AAN DEMENTIE

Gezien het groeiende aantal mensen met dementie in de nabije toekomst is er in de maatschappij dringend meer kennis nodig over de ziekte en meer begrip voor de mensen die ermee te kampen hebben. Zuid-Korea kan ons hier het goede voorbeeld geven. De regering daar heeft 'de oorlog verklaard aan dementie'. Dat betekent onder meer dat iedereen, van jong tot oud, getraind wordt in het herkennen van de symptomen en leert hoe je het beste kunt omgaan met mensen met dementie en voor hen kunt zorgen. Middelbare scholieren leren bijvoorbeeld klassikaal hoe je contact kunt leggen met ouderen met dementie in het verpleeghuis. En dat lijkt te werken. Een Zuid-Koreaanse jongen: 'Mijn oma had de ziekte van Alzheimer, maar toen heb ik daar nooit zoveel aandacht aan besteed en vond ik het vooral een last. Nu vraag ik mezelf af: wat als ik het zou hebben, wat zou

ik dan willen? Het is fijn als er dan mensen zijn die je begrijpen en positief naar je kijken.'

In de toekomst zullen vrijwilligers en familie steeds vaker deel uitmaken van de zorg in het verpleeghuis. Zij kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan participatie in het dagelijks leven, behoud van de eigen identiteit en het zoveel mogelijk voortzetten van de vroegere levensstijl. Het verpleeghuis kan participatie van familieleden bevorderen door speciale voorzieningen te scheppen. Een voorbeeld hiervan is de inrichting van een 'beweegtuin' door zorgorganisatie Sevagram. Deze moet ouderen met dementie inspireren om meer te bewegen, bijvoorbeeld met hun familie en kleinkinderen. Er zijn diverse spellen, toestellen en muziekinstrumenten aanwezig die uitlokken tot (samen) bewegen. Ook is er een 'interactieve vloer'. Als je hier overheen loopt, zie je bladeren of gras bewegen en kun je bijvoorbeeld een potje voetballen. Zo kunnen familieleden iets doen met hun naaste en worden zij actief bij het verpleeghuis betrokken.

SPIL

Zorgmedewerkers zijn de spil in het dagelijks leven van bewoners met dementie in het verpleeghuis. De werk->

wijze van het verzorgend en verplegend personeel is de afgelopen jaren enorm veranderd. Steeds meer richten zij zich op wat bewoners nog wél kunnen in plaats van alle zorg zonder meer over te nemen. Bewoners ondersteunen bij het voeren van de eigen regie is nu het motto, waarbij het de kunst is het werk af te stemmen op wat de bewoner wil én kan.

Om te zorgen dat er ook in de toekomst voldoende van deze onmisbare zorgmedewerkers zullen zijn, is het zaak dat de werkomgeving aantrekkelijker wordt en dat medewerkers beter toegerust worden voor hun werk. Begeleiding door bijvoorbeeld een psycholoog, intervisie, moreel beraad en *coaching on the job* zijn hiervoor goede middelen. Daarnaast zijn er mogelijkheden om aanvullende modules en opleidingen binnen mbo- en hbo-instellingen te volgen. Verschillende hogescholen bieden de specialisatie hbo-verpleegkundige gerontologie en geriatrie (hbo-vgg) aan; deze verpleegkundigen worden onder meer opgeleid om gezondheidsrisico's te signaleren en om verzorgenden en helpenden te ondersteunen in hun dagelijkse werkzaamheden. Verzorgenden kunnen zich sinds 2010 laten opleiden tot gespecialiseerd verzorgende psychogeriatricie op mbo-niveau. Deze functie is speciaal gericht op het verhogen van de kwaliteit van leven van mensen met

dementie en het hierin ondersteunen van collega's en mantelzorgers. Medewerkers de mogelijkheid bieden zich verder te ontwikkelen en te scholen en te zorgen voor goed gekwalificeerd personeel is een belangrijk middel om het verpleeghuis een aantrekkelijkere omgeving te maken voor mensen met dementie.

REGIE OVER DE RUIMTE

De menselijke maat en huiselijkheid komen steeds centraler te staan in architectuur en fysieke omgeving. Hoe ziet het 'verpleeghuis van de toekomst' er uit? Momenteel wordt er sterk ingezet op kleinschalige woonvormen, in de wijk of in de buurt van een verpleeghuis. Betrekkelijk nieuw hierin is de komst van zorgboerderijen waar mensen met dementie 24-uurszorg krijgen op een operationeel agrarisch bedrijf. Een voorbeeld is Zorghoeve De Port die sinds maart 2013 twee kleinschalige woonvormen heeft geopend voor mensen met dementie als alternatief voor het traditionele verpleeghuis. Zorgboerin *Anita Coolen* runt de zorgboerderij met dagopvang en verpleeghuiszorg; haar man exploiteert een melkveehouderij op hetzelfde terrein. Betekent deze trend het einde van het grootschalige verpleeghuis? Niet als het aan architecte *Jolien de Jong* ligt. Zij maakte een uitdagend ontwerp onder de titel 'Re-institutionalisering: een ode aan de ouderdom'. Niemand wil naar een grootschalig verpleeghuis op dit moment, maar ligt dat aan het gebouw? Of heeft het meer te maken met de beklemmende sfeer van het vroegere ziekenhuisregime? In de visie van De Jong is het verpleeghuis een plek die de innerlijke realiteit van de bewoners erkent en meegaat in het proces van dementie. Haar ontwerp stimuleert zowel afstand nemen als ontmoeten en spreekt mensen vooral aan op gevoel en zintuiglijke ervaring in plaats van op cognitieve vermogens. Bewoners krijgen de regie over de ruimte, zij wandelen over een 'scharrelvloer' en zoeken

intuïtief de plek op waar zij zich prettig voelen. Dat kan een open ruimte zijn waar ze makkelijk contact maken, maar ook een afgezonderde snoezelruimte. Het verpleeghuis moet een open plek zijn, aldus De Jong, zonder dat het mensen angstig maakt.

FOTOSTEM

Mensen met dementie raken door hun ziekte de grip op hun leven kwijt. Goede zorg betekent dat zij zich veilig voelen, ondanks hun kwetsbaarheid. Daarvoor dient de zorg te worden afgestemd op de leefgewoonten en de wensen van de ouderen zelf. En rekening te houden met wat familieleden hierin kunnen betekenen. Een goed voorbeeld is het zogeheten 'Fotostem-project'. Bewoners met dementie en hun familie maken hierbij foto's van momenten die zij als plezierig en betekenisvol ervaren. Deze foto's en het verhaal erachter bespreken zij vervolgens met de verzorgenden. Waarom hebben zij voor deze foto gekozen? Wat vinden zij belangrijk en fijn aan dit moment? Hierna wordt een en ander in workshops met bewoners, familieleden en eventuele vrijwilligers uitgewerkt om ervoor te zorgen dat bewoners dergelijke waardevolle momenten en activiteiten zo vaak mogelijk kunnen beleven.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden die laten zien dat goede zorg voor ouderen met dementie in een verpleeghuis wel degelijk mogelijk is. Zorg die mensen tot hun recht laat komen en in hun waarde laat – het kan, óók in het verpleeghuis. ♦

TEKST EZRA VAN ZADELHOFF EN HILDE VERBEEK

BEELD THINKSTOCK

Ezra van Zadelhoff is als onderzoeker en projectleider werkzaam bij Zorgbelang Gelderland.

Hilde Verbeek werkt als universitair docent aan de Universiteit Maastricht, Department of Health Services Research en is coördinator van de Academische Werkplaats Ouderenzorg Zuid-Limburg; vanuit deze werkplaats is zij één dag per week verbonden aan zorgorganisatie MeanderGroep.

Ezra van Zadelhoff en Hilde Verbeek (2012). *Morgen mag ik naar het verpleeghuis!* Toekomstvisie op zorg voor mensen met dementie. Den Haag: Boom/Lemma, € 22,50.